

Nr 10.

Ankom till riksdagens kansli den 19 juni 1914 kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av vissa områden från förra militiebostället Mårtenstorp nr 1 i Jönköpings län.

(1:a avd.)

I en till riksdagen den 1 maj 1914 avlåten, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad proposition, nr 13, har Kungl. Maj:t under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag föreslagit riksdagen medgiva,

dels att huvudgården till förra regementskvartermästarbostället 1 mantal Mårtenstorp nr 1 i Öreryds socken av Jönköpings län må med i statsrådsprotokollet angivet, av domänstyrelsen föreslaget område upplåtas genom försäljning å offentlig auktion till den högstbjudande under de i kungl. brevet den 29 maj 1874 stadgade villkor och med kronan förbehållen rätt att för skogseffektens utforsling taga väg över ägolotten på sätt i statsrådsprotokollet angives,

dels ock att det till samma egendom hörande torpet Södratorp må med i statsrådsprotokollet angivet område från egendomen upplåtas enligt kungörelsen den 17 oktober 1913 angående grunder för upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar och med iakttagande av de i kungl. brevet till domänstyrelsen samma dag meddelade närmare bestämmelser i fråga om tillämpningen av berörda grunder.

I detta ärende har departementschefen till berörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Vid arrendeuppskattning, som under år 1912 hållits å det till den 14 mars 1915 utarrenderade förra regementskvartermästarbostället 1 mantal Mårtenstorp nr 1 i Öreryds socken av Jönköpings län, vilken

egendom nu lämnar 750 kronor i årligt arrende, har förslag väckts om egendomens styckning.

I skrivelse den 30 januari 1914 har domänstyrelsen underställt detta ärende Kungl. Maj:ts prövning och därvid överlämnat ärendet tillhörande handlingar, däribland en kopia av en av extra lantmätaren K. E. F. Lilliecrona år 1911 upprättad karta över inägorna och yttergränserna till egendomen med beskrivning, av lantbruksingenjören W. Krook avgivet betänkande angående vattenkraften vid egendomen samt yttranden av vederbörande jägmästare och överjägmästare.

Av handlingarna inhämtas, bland annat, följande:

Ifrågavarande egendom, som är belägen 5 mil från Jönköping och 1.5 mil från Hestra järnvägsstation å Borås—Alvesta järnväg, innehåller en sammanlagd areal av 535 hektar 86.7 ar, därav 2 hektar 20.3 ar tomter, 23 hektar 43.7 ar åker och trädgård, 41 hektar 11.1 ar äng, 451 hektar 28.9 ar betes- och skogsmark samt 17 hektar 82.7 ar impediment.

I Nissaån mellan egendomen och hemmanet Mossebo under Nissafors fideikommisseegendom finnes ett vattenfall, vid vilket äro belägna kvarn och såg med verk samt dammbyggnad, som lära tillhöra egendomen Märtenstorp och angränsande kronoegendomen Alabo gemensamt. Enligt av lantbruksingenjören W. Krook vid ifrågavarande förrättning gjord uppskattning av vattenmängden härstädes skulle fallet motsvara 96 hästkrafter, som dock med hänsyn till befintlig allmän flottled borde ned sättas med ett belopp motsvarande värdet på den kraftförlust, som uppstode på grund av att en del av tillflödet toges i anspråk för flottningen, eller till 64 hästkrafter med ett beräknat värde av 6,400 kronor, varav hälften skulle falla på kronan. Med fästat avseende å framtida möjligheter i fråga om inrättande av farled, förbättrande av flottleden eller fisket m. m. samt till förekommande av tvister om kungsådran har Krook ansett, att kronan ej borde avyttra denna sin vattenrätt.

Å egendomen finnas tre torp, benämnda Röret, Svanabo eller Norrtorp och Södratorp.

Uppskattningsmännen, som tagit under omprövning, huruvida sådana förhållanden föreläge, att egendomen i sin helhet eller till någon del lämpade sig för bildande av egnahemslägenheter, hava ansett skäl till styckning av densamma i sin helhet i ovan angivna syfte icke föreligga. Däremot lämpade sig enligt uppskattningsmännens mening inägorna och en del av utmarken för styckning i fyra lotter, en omfattande huvudgården och de övriga vardera ett av berörda torp med de områden, som å nämnda karta utmärkts och i beskrivningen därtill angivits. Det

kunde visserligen tyckas, som om huvudgården, vilken för närvarande brukades av fyra arrendatorer, borde särskilt för sig uppdelas i fyra lotter. Då emellertid de av arrendatorerna innehavda byggnaderna å egendomen, särskilt uthusen, såsom framginge av kartan, vore belägna mycket nära varandra, syntes för undvikande av husflyttning styckning av huvudgården icke böra äga rum. Arrendatorerna hade också uttalat sig i denna riktning. Den del av egendomens utmark, som enligt förslaget i fråga icke skulle försälas tillsammans med inägorna, hava uppskattningsmännen med hänsyn till dess jämförelsevis stora areal och tillgång på skog, dess till skogsområdena till kronoegendomen Alabo angränsande läge och dess närhet till kronoparken Lunnarsbo föreslagit att fortfarande bibehållas i kronans ägo och tilläggas nämnda kronopark, vilket även borde ske med de å egendomen befintliga kvarn och såg med verk, vattenfall, damm och utmål av mark till byggnads- och upp-lagsplatser m. m.

Egendomen ligger icke i samfällighet med annan egendom på annat sätt, än att Alabo kronoegendom uppges äga andel i nämnda kvarn m. m.

Enligt ovanberörda styckningsförslag skulle de tre torplotterna bliva så stora, att de var för sig bildade lämpliga jordbrukslägenheter, och huvudgården skulle lätt kunna skötas utan lejd arbetskraft. Innehavarna av torpen Röret och Svanabo eller Norrtorp hade vid uppskattningsförrättningen anmält, att de önskade köpa var och en det torp, han brukade, och med den areal, som uppskattningsmännen föreslagit. Innehavaren av Södratorp hade däremot förklarat, att han icke ville köpa någon jord. En av arrendatorerna å huvudgården, J. Magnusson, hade i stället anmält, att han önskade köpa Södratorp för att där bilda sig ett hem på sin ålderdom.

Skulle det anses, att vid eventuell försäljning av egendomens in-ägor kronan icke borde avhända sig sin vattenrätt i de delar av Nissaån och Radaån, som berörde desamma, borde enligt uppskattningsmännens mening lämpligt förbehåll därom göras vid försäljningen.

Den enligt gällande arrendekontrakt om egendomen för nybygg-nad under arrendeperioden anslagna summa, tillhopa 1,400 kronor, är icke redovisad och icke inberäknad i här ovan upptagna saluvärden.

Jägmästaren i Västbo revir har i avgivet yttrande förklarat sig anse, att det kunde tagas under omprövning att till egendomen bibe-hålla torpen Svanabo och Röret samt den del av den till huvudgården lagda arealen, som låge norr om bäcken mellan ägofigurerna nr 265 och 267.

Överjägmästaren i Smålands distrikt har i sitt yttrande förklarat sig ingalunda kunna instämma i förslaget rörande försäljning av sistnämnda båda torp, vilka måste bibehållas till kronoparken, om denna skulle kunna skötas som sig borde, och ej heller av det oskäligt stora till huvudgården föreslagna utmarksområdet med intill detta varande ångar av skäl, att en stor del av denna utmark med den därå befintliga, redan nu ganska värdefulla skogen vore för huvudgården fullkomligt överflödig, vadan skogen sannolikt komme att skövlas. Överjägmästaren har såsom sin orubbliga åsikt uttalat, att hela området norr om en av överjägmästaren med avbrutna blyertsstreck genom ägofiguren nr 267 uppdragen linje jämte torpen Svanabo och Röret borde bibehållas i kronans ägo ävensom de områden i övrigt, som uppskattningsmännen föreslagit för samma ändamål.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i länet har ansett överjägmästaren hava anfört övertygande skäl för sin mening, att torpen Svanabo och Röret jämte den del av den till försäljning föreslagna huvudgården, som låge norr om ovannämnda av överjägmästaren med blyerts uppdragna linje, icke borde avyttras utan jämte de delar av egendomen, uppskattningsmännen ansett böra bibehållas i kronans ägo, överlämnas till skogsstaten och läggas till Lunnarsbo kronopark. Nuvarande innehavarna av nyssnämnda två torp, vilka, i händelse torpen skulle upplåtas till egnahemslägenheter, syntes vara berättigade att få torpen sig hembjudna, kunde enligt Kungl. Maj:ts befallninghavandes mening vid torpens bibehållande i kronans hand tillerkännas besittningsrätt till dem under sin livstid mot viss avgift. Skulle tilläventyrs huvudgården efter den ifrågasatta reduceringen i dess föreslagna område icke hava tillräcklig betesmark, syntes gården kunna få åt sig upplåtet bete å skogsmarken. I övrigt har Kungl. Maj:ts befallningshavande icke haft något annat att anmärka mot uppskattningsmännens förslag, än att ägofigurerna å berörda karta nr 274—281, utgörande vägar, icke borde avsättas för gemensamt behov utan att i stället, i den mån vägarna icke utgjorde allmän väg, vederbörande, om så kunde anses erforderligt, borde berättigas begagna desamma.

I anledning av vad Kungl. Maj:ts befallninghavande sålunda anfört beträffande de av uppskattningsmännen till försäljning föreslagna områdena av egendomen anhöll domänstyrelsen i skrivelse den 30 maj 1913, att Kungl. Maj:ts befallningshavande ville föranstalta om uppgörande av alternativt förslag till upplåtande av områden från egendomen med iakttagande av att i kronans ägo skulle bibehållas de delar av egendomen, som avsåges i Kungl. Maj:ts befallningshavandes ovanberörda yttrande.

Med skrivelse den 12 januari 1914 har Kungl. Maj:ts befallningshavande överlämnat ett i ovanberörda syfte av vederbörande uppskattningsmän uppgjort nytt förslag.

Enligt detta förslag skulle huvudgården omfatta ägofigurerna å kartan nr 1—42, av 43, 44—139, av 140, 141, av 267, av 270 och av 283 med en areal av 80 hektar 89.4 ar, därav 1 hektar 99.3 ar tomter, 14 hektar 87 ar åker, 17 hektar 71.4 ar äng, 43 hektar 30.2 ar betes- och skogsmark samt 3 hektar 1.5 ar impediment. Torpet Södratorp skulle omfatta ägofigurerna nr av 43, av 140, 232—249, av 250, av 251, av 270 och av 283 med en areal av 18 hektar 19.3 ar, därav 21 ar tomter, 1 hektar 69.2 ar åker och trädgård, 2 hektar 4 ar äng, 14 hektar 13.1 ar betes- och skogsmark samt 12 ar impediment.

Kronoparksområdet skulle enligt det senast uppgjorda förslaget erhålla en sammanlagd areal av 435 hektar 39.8 ar samt innefatta, bland annat, ägofigurerna 275—278, utgörande vägar.

Ägofigurerna nr 274, 279, 280 och 281 med en areal av 1 hektar 38.2 ar hava uppskattningsmännen fortfarande ansett böra avsättas för gemensamt behov.

Huvudgården med nu föreslaget område har åsatts ett saluvärde av 14,000 kronor, därav för växande skog 3,852 kronor, och ett arrendevärde av 425 kronor. Torpet Södratorp har saluvärderats till 2,450 kronor, därav för växande skog 380 kronor, och arrendevärderats till 60 kronor.

Kungl. Maj:ts befallningshavande har i sin sistomfördälda skrivelse förklarat sig icke hava något att erinra mot nu sist ifrågasatt förslag.

Domänstyrelsen har ansett, att egendomens andel i Nissaån ej borde avyttras, och att förty de till försäljning föreslagna områdena borde minskas, huvudgården med den enligt förslaget till densamma lagda del av ägofiguren nr 283 med en areal av 5 hektar 18.8 ar och Södratorp med dess del av samma ägofigur med en areal av 12 ar, i följd varav kronoparksarealen komme att ökas med 5 hektar 30.8 ar. Vad beträffade den ifrågasatta avsättningen av vägar för gemensamt behov, har domänstyrelsen framhållit, att den med nr 274 betecknade vägen vore enligt ägobeskrivningen häradsväg och de med nr 279—281 betecknade vore utfartsvägar för de till försäljning föreslagna områdena till nämnda allmänna väg och belägna helt och hållet inom respektive försäljningslotter. Vid nu påpekade förhållanden kunde domänstyrelsen ej finna något sådant undantag beträffande dessa vägar, som ifrågasatts, erforderligt. Däremot hölle domänstyrelsen före, att det vore lämpligt att bereda kronan rätt att över den huvudgårdens inägor omfattande

försäljningslotten forsla till förenämnda allmänna väg för kronans räkning försålda eller avverkade skogseffekter utan annan ersättning än för ägolottens innehavare åsamkad skada av utforslingen.

Domänstyrelsen har hemställt, att såväl huvudgården som torpet Södratorp måtte säljas å auktion.

För egen del biträder jag domänstyrelsens förslag, dock med den ändring, att torpet Södratorp synes mig böra upplåtas enligt gällande bestämmelser för egnahemsupplåtelser från kronoegendomar. Jag tillåter mig erinra, att Kungl. Maj:t den 13 mars 1914 beslutat, att inägorna till den angränsande kronoegendomen Alabo, vilken lämnat mindre än 600 kronors arrende, skola försäljas men egendomens skogsmark och vattenrätt behållas i kronans ägo.»

Utskottet, som icke haft något att invända mot ifrågavarande framställning, får alltså hemställa,

att riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Stockholm den 16 juni 1914.

På jordbruksutskottets vägnar:

D. PERSSON i Tällberg.

Vid slutbehandling inom utskottet av de i utlåtandena nr 8—10 omförmälda ärenden hava närvarit: herrar Persson, Ericsson, Odelberg, Pers, Fahlén, Lindblad, Holmquist, Nilsson i Tånga, Öberg, Kronlund, Ingeström, Barthelson, Tysk, Wallentin, Bosson och Nilsson i Linnås.
